

DAFTAR PUSTAKA

ARSIP

- Buuren, J.A.M. van, (*ingenieur*) *Irrigatie Rapport betreffende Celebes*, 1911. Nationaal archief.
- Doerleben, G.W. (*civiel gezaghebber*); *Militaire memorie van het landschap Bone*, 1913, Nationaal archief.
- Heijting, Th.A.L. *Memorie van Overgave van het gouvernement Celebes*, 1915. Nationaalarchief.
- Heringa, J. *Administratie ambtenaar J.J. Dorst*. 1933, Nationaal archief.
- Emanuel, L.A. *MVo Van den aftreden Assistent Resident van Bone, periode 1945-1948*. Badan Perpustakaan dan Arsip Provinsi Sulawesi Selatan.
- Rhijn, M. van. *Nota Van Toelichting Betreffende Het Landschap Bone 1931*, Nationaal Archief.
- Laag, Ter, *Memorie Van Overgave, Gubernur Celebes, 1941*. Nationaal archief.
- Veen, W.E.G. (*assistent-resident*); *Memorie van overgave van de afdeling Bone*, 1935. Nationaal archief.

TERJEMAHAN ARSIP

- Terjemahan Memorie Van Overgave Controleur Bone Riattang tahun 1912-1915*, Bidang Pembinaan dan Pelayanan Kearsipan Badan Perpustakaan Dan Arsip Daerah Provinsi Sulawesi Selatan, 2015.
- Terjemahan Surat Edaran Gubernur Sulawesi A. Couvreur Tahun 1904-1929: Edisi Kedua*, Bidang Pembinaan dan Pelayanan Kearsipan Badan Arsip dan Perpustakaan Daerah Provinsi Sulawesi Selatan, Makassar, 2003.

PUBLIKASI MAJALAH KOLONIAL

- Tideman, J., *Het Landschap Bone*. 1933, Delpher.nl.

JURNAL

- Amri, Khaerul, dan Suratman. *Bumi Arung Palakka DiBajak, Rakyat Pun di pajak: Kebijakan Ekonomi Hindia Belanda di Bone (1906-1942)*, Jurnal Walasuji Volume 12, No. 1 Juni 2021; 101-112.

- Eng, P. van der, *Food for growth: trends in Indonesia's food supply, 1880-1995*, Journal of Interdisciplinary History, XXX, 2000.
- Gallagher, John dan Ronald Robinson, *The Imperialism of Free Trade*” dalam The Economic History Review 6, No. 1, 1953.
- Hartono, Mudji, *Realisasi Politik Etis Di Bojonegoro Pada Awal Abad XX: Kajian Sosial Ekonomi*, Edisi Maret 2014, Vol. 14, No.1.
- Huppert.W, dkk, “*Governing Maintenance Provision in Irrigation. A Guide to Institutionally Viable Maintenance Strategies*”, IWMI, IFPRI, GTZ, (Wiesbaden: 2001), dalam Jurnal Sistem Irigasi dan Drainase, Volume 17 Nomor 1-2 Tahun 2003.
- Karsiwan, Wakidi, Muhammad Basri, *Pembangunan Irigasi Way Tebu Sebagai Kebijakan Etis Pemerintah Kolonial Belanda di Pringsewu Tahun 1927*. Pesagi: Jurnal Pendidikan dan Penelitian Sejarah, Vol, 1. No. 3 (2013).
- Musyaqqat, Syafaat Rahman, *Antara Kuasa Negara Dan Warisan Jalur Rempah: Perdagangan Beras di Sulawesi Selatan Pada Dekade 1930-An*. Iconic 2020.
- Musyaqqat, Syafaat Rahman, *Jaringan Perdagangan Beras Dan Dinamika Pelabuhan Ekspor di Sulawesi Selatan Pada 1930-An*. Handep Jurnal Sejarah dan Budaya Vol. 4, No. 2, Juni 2021.
- Padmo, Soegijanto, *Depresi 1930an dan Dampaknya Terhadap Hindia Belanda*, Humaniora, Volume No. 2, 1991.
- Pasandaran, Effendi and Neulis Zuliasri, *Development Perspectives of Irrigated Agriculture in Indonesia*.
- Ravesteijn, Wim. (2002). *Dutch engineering overseas: The creation of a modern irrigation system in Colonial Java. Knowledge, Technology & Policy*. 14. 126-144. DOI; 10.1007/s12130-002-1019-8.
- Saptana, dkk, “*Tinjauan Historis dan Perspektif Pengembangan Kelembagaan*”, Forum Penelitian Agro Ekonomi (FAE), Volume 19 Nomor 2 Tahun 2001: 50 – 65.
- Sudarno Padmo, *Kolonisasi dari Kedu ke Gedong Tataan*, Lampung tahun 1901-1917.
- Zanden, Jan Luiten van, *Economic growth in Java 1815-1939: The reconstruction of the historical national accounts of a colonial economy*. (vkc.library.uu.nl/.../VanZanden_Economic Growth.).

TESIS, DISERTASI dan MAKALAH

Arif, Sigit Supadmo, *Mengembalikan Irigasi Untuk Kepentingan Rakyat*, Pidato Pengukuhan Jabatan Guru Besar Bidang Ilmu teknik dan manajemen irigasi, Fakultas Teknologi Pertanian, Universitas Gadjah Mada, Yogyakarta, 25 Mei 2009.

Nahdiah Nur, *Perdagangan dan Ekonomi Di Sulawesi Selatan, Pada Tahun 1900-An Sampai Dengan 1930-an*. Disertasi Sejarah Universitas Gadjah Mada 2016.

Nahdiah Nur, *Produksi dan Pemasaran Besar di Sulawesi Selatan 1900-1943* Tesis Sejarah Universitas Gadjah Mada.

Suriadi. Mappangara. *Kerajaan Dan Bangsawan Bone di Tengah Perubahan Rezim 1811-1946*. Disertasi, Universitas Gadjah Mada, Yogyakarta, 2012.

Pierre van der Eng, *Agricultural Growth in Indonesia Since 1880: Productivity Change and the Impact of Government Policy*, Disertasi, Australia: The National University, 1993.

BUKU

Abdurrahman, Dudung. *Metode Penelitian Sejarah*, Jakarta: Logos Wacana Ilmu, 1999.

Abubakar, Arlayana dkk. *Seri Buku Sejarah & Heritage: Pusat Ekonomi Maritim Makassar dan Peranan Bank Indonesia di Sulawesi Selatan*, Jakarta; Bank Indonesia Institute 2019.

Ahmad, Taufik dan Syahrir Kila, *Awal Kebangkitan & Keruntuhan Pelabuhan Pallime di Bone*, (Makassar, Pustaka Refeksi, 2016).

Anonim, *Citra Sulawesi Selatan Dalam Arsip* (Jakarta: Arsip Nasional Republik Indonesia, 2008).

Ardhana, I Ketut, *Penataan Nusa Tenggara Pada Masa Kolonial 1915-1950*. Jakarta: PT. Raja Grafindo Persada, 2005.

Asba, Rasyid, *Kopra Makassar Perebutan Pusat dan Daerah: Kajian Sejarah Ekonomi Politik dan Regional di Indonesia*. 2007

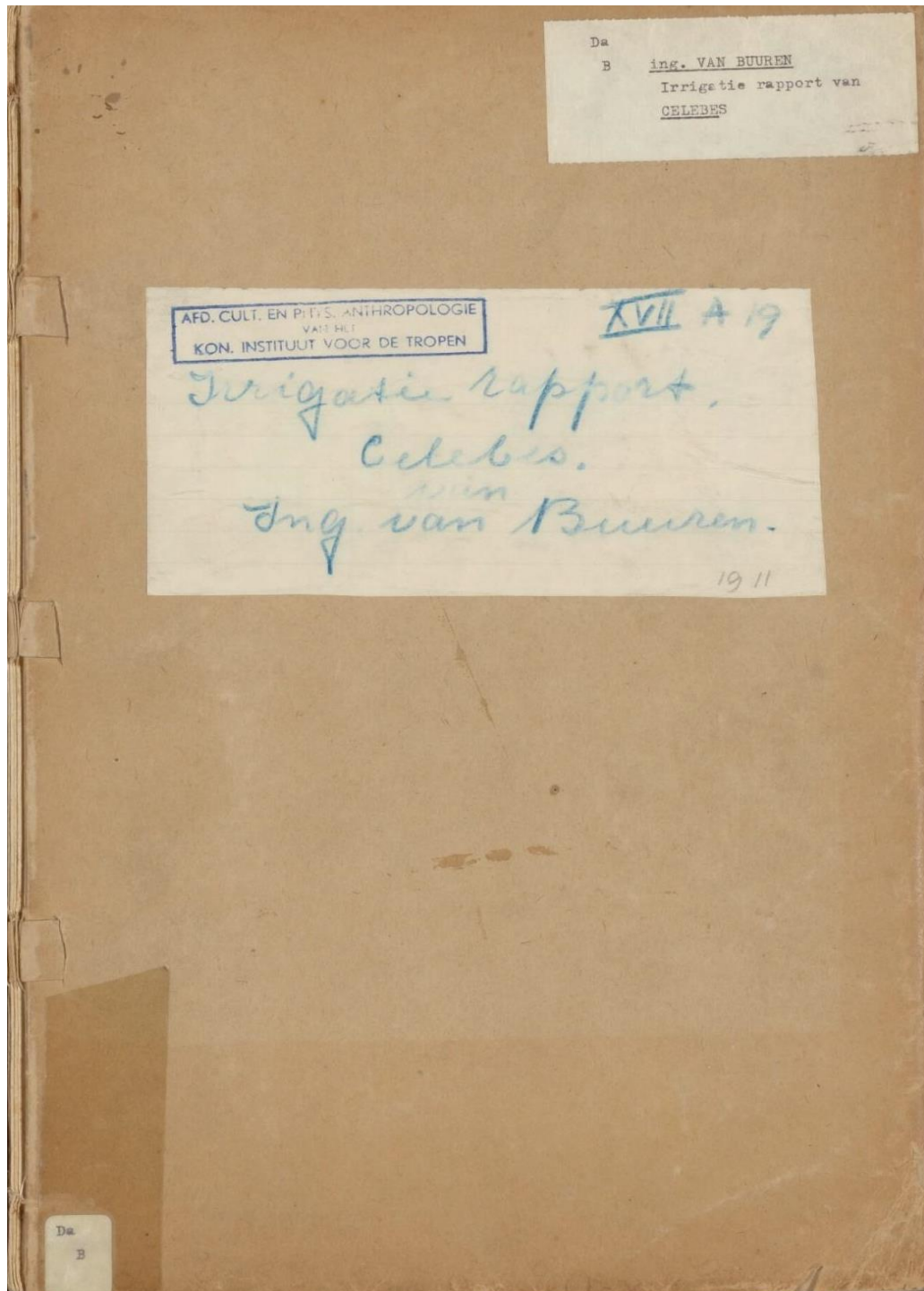
Barbara S. Harvey, *Pemberontakan Kahar Muzakkar dari Tradisi ke DI/TII*, Grafity Press, Yogyakarta, 1993.

Booth, Anne, dkk, *Sejarah Ekonomi Indonesia*, Jakarta: LP3ES, 1998.

- Dove, M.K. *Sistem Perladangan di Indonesia*. Yogyakarta: Gajah Mada University Press. 1988.
- Furnivall, J.S. *Hindia Belanda: Studi tentang ekonomi Majemuk*, Jakarta, Freedom Institute, 2009.
- J. Thomas Lindbad, (ed), *New Challenges in the Modern Economic History of Indonesian Student*, 1993.
- Lauer, Robert H. *Perspektif tentang Perubahan Sosial*, Jakarta: Bina Aksara, 1997.
- Mattulada, Thamrin. *Kuasa Penjajah: Imperialisme Belanda di Kerajaan Bone 1906-1931*, (Makassar: Pustaka Sawerigading, 2015).
- Penders, C.L.M, *Bojonegoro 1900-1942. A Story of Endemic Poverty in North East Java Indonesia*. Singapura: Gunung Agung, 1984.
- Poelinggomang, Edward L, *Perubahan Politik & Hubungan Kekuasaan Makassar 1906-1942*. Yogyakarta: Ombak, 2004.
- Poelinggomang, Edward L., Dkk, *Sejarah Sulawesi Selatan Jilid 2*, Makassar: Badan Penelitian dan Pengembangan Daerah (Balitbangda) Sulawesi Selatan. 2005.
- Poelinggomang, Edward L., *Makassar Abad XIX: Studi tentang Kebijakan Perdagangan Maritim*, Jakarta; Kepustakaan Populer Gramedia, 2016.
- Priyadi, Sugeng. *Sejarah Lokal: Konsep, Metode, dan Tantangannya*, Yogyakarta: Ombak, 2015.
- Ricklefs, M. C. *Sejarah Indonesia Modern 1200-2008*. Jakarta: Serambi Ilmu Semesta, 2009.
- Sulaiman, Andi Amran, dkk. *Menata Jaringan Irigasi Mempercepat Swasembada Pangan*, Jakarta: IAARD Press, 2018.
- Sulistyo, Bambang. *Pemogokan Buruh: Sebuah Kajian Sejarah*. Yogyakarta: Tiara Wacana. 1995.
- Vuuren, L. Van. *Percobaan Monografi dan Geologi*, (Kantor Ensiklopedia: 1920).
- Wertheim, W.F., *Masyarakat Indonesia Dalam Transisi, Studi Perubahan Sosial*, (Yogyakarta: Tiara Wacana, 1999).
- Wirasoedarmo, Ruslan. *Teknik Irigasi Permukaan*, Malang: UB Press, 2019.

LAMPIRAN

Lampiran 1. J.A.M Buuren, Irrigatie rapport van Celebes. 1915.



RAPPORT nopens het bevoelingswezen in het
Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden.

Aanleiding tot het door rapporteur By rondschryven van 9 April 1908
ingestelde onderzoek. No 5476/E werd door den Directeur B.O.W.

aan de hoofden van Gewestelyk Bestuur in de Buitenbezittingen een beschrijving gevraagd van hetgeen op 't gebied van irrigatie in 't door hen bestuurde Gewest reeds bestond, en van de verbeteringen en uitbreidingen van het bestaande, die noodig werden geoordeeld.

Waar- blykens missive van 29 Juni 1910 van den Directeur B.O.W. aan Z.E. den Gouverneur-Generaal - de ter zake ingekomen mededeelingen in 't algemeen aan bepaaldheid en volledigheid zeer veel te wenschen overlieten, en de wenschelykheid en urgentie van uitbreiding en verbetering der irrigatie algemeen door de Hoofden van Gewestelyk Bestuur werd bepleit, besloot de Directeur B.O.W. een paar ingenieurs speciaal voor het instellen van plaatselyke onderzoekingen met betrekking tot het irrigatiewezen in de Buitenbezittingen te bestemmen.

Gebleken was toch dat van het personeel, belast met den Gewestelyken Waterstaats dienst, niet veel hulp voor het irrigatiewezen kon worden verwacht, daar dit slechts by uitzondering zaakkundig en bovendien vrywel overal met werk overladen is.

Als taak van de uit te zenden ingenieurs werd in de hooger vermelde missive van 27 Juni 1910 het navolgende opgegeven:

in de eerste plaats het - waar daartoe aanleiding bestaat - geven van deskundige aanwijzingen aan de plaatselijke bestuur - en waterstaatsambtenaren, met betrekking tot het tot stand brengen van op eenvoudige wijze uitvoerbare irrigatie-verbeteringen; verder ^{het} nagaan waar en in hoeverre voldoende redenen bestaat tot het instellen van meer gedetailleerde onderzoekingen en eindelijk het aangeven, in welke richting deze onderzoekingen zullen moeten worden geleid.

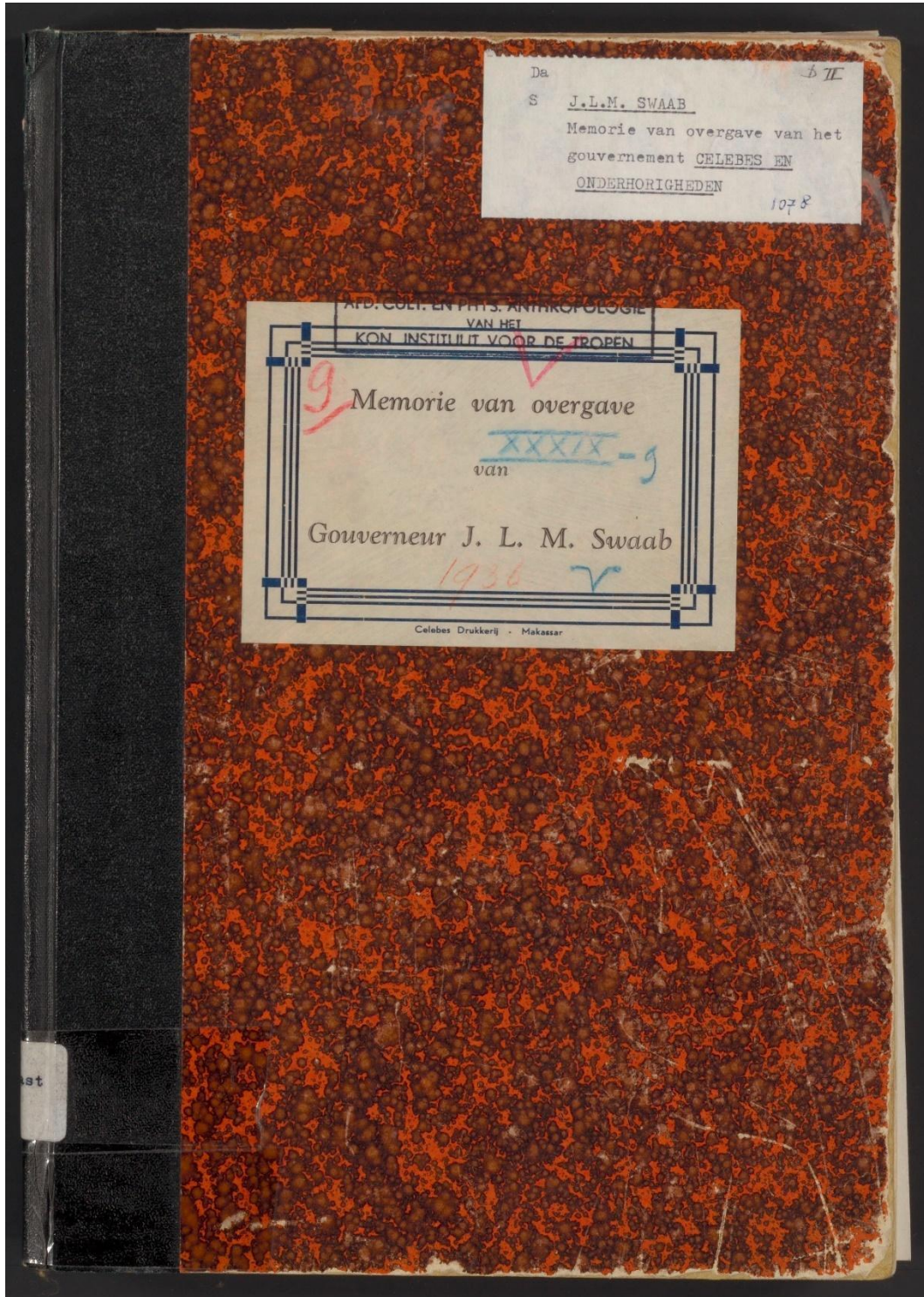
Aan ondergeteekende werd nu - na beëindiging van zijn rapport nopens het bevoelingswezen in de residentie Menado - by Directeurs beschikking van 23 Augustus 1911 No 13460/D een dienstreis opgedragen naar het Gouvernement Celebes en Onderhoorigheden voor 't doen van onderzoekingen in dat Gewest.

Eenige bijzonderheden omtrent de gedane onderzoekingsreizen.

Den 29 Augustus vertrok ondergeteekende uit Batavia, den 5en September d.a.v. kwam hy aan te Makassar, en van hieruit werden nu de eerste onderzoekingstochten begonnen. De van ouds tot de Gouvernementslanden hoorende streken van Maros, Pangkadjene en Segeri, alle aan de kust ten N. van Makassar gelegen werden successievelijk bezocht terwijl ook een tocht door het in 't Oosten aan deze streken grenzend bergland werd ondernomen teneinde omtrent rivierlooppen en stroomgebieden gegevens te verzamelen. Nadien werden de onderafdeelingen Takalar, Z. Gowa en W. Gowa bezocht, welke in haar uitgestrekte vlakke deelen tot de deltavlake der Z. van Makassar in zee stroomende rivier van Gowa of Djene Beerang, behooren.

Aan

Lampiran 2.J.L. M. Swaab, MvO Gouvernement van het Celebes 1936.



IRRIGATIE-WERKEN.

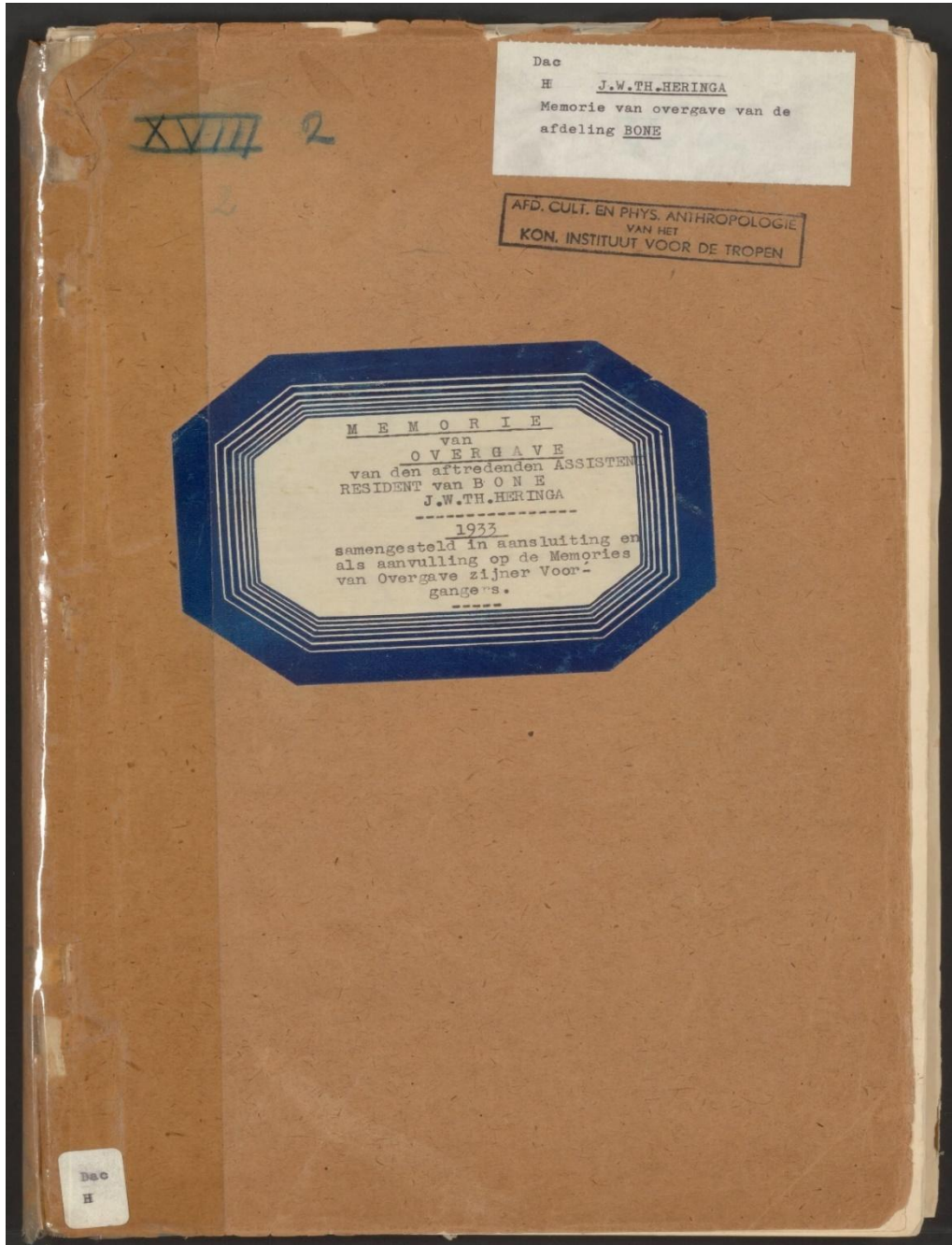
In de eerste plaats leek het mij noodzakelyk, dat de afwerking der irrigatiewerken in Bone, die tengevolge van personeels-gobrek zeer was verwaarloosd, weer goed ter hand werd genomen. In 1934 was in Watampone geen irrigatie-ingenieur, Ingenieur Fremmer keerde wegens afloop van zijn contract niet terug en Ingenieur Joekes was nog met verlof, zoodat men gedwongen was, den onderafdeelings-opzichter te Watampone naast zijn, overige werkzaamheden nog met de afwerking en het onderhoud der Palakka- en Patiro-bevloeiing te belasten. De gevolgen daarvan waren spoedig zichtbaar.

Memorie van Overgave
van den Resident van
Celebes & Onderhoorige
O. H. ter Laag.
daartoe bevoegd bij
Besluit Gouv. Generaal v. Ned. Indië
No 26 Januari 1937 No 4

Bij besluit van de Gouv. Generaal v.
Ned. Indië d' 12 September 1941
No 18

Op verzoek zijner volbrachte
dienst, met ingang van 25 Oct. 1941
eerst met recht 1/2 pensioen met
1/2 Rands Dienst te betalen
onder dankbetuiging van de
zake dienst, van langdurige
tijd op de hand bewezen
— — —

Lampiran 4.Heringa, MvO Assistent Resident Bone, Nationaal Archief.



II. g. Landbouw. x)

II.g.

De Landbouwvoorlichtingsdienst is in deze Afdeeling vertegenwoordigd door 3 plaatselijke ambtenaren, aan wie elk een onderafdeeling als arbeidsveld is aange-
wezen.

Te Sengkang is een Landbouwkundig Ambtenaar gevestigd, te Watampone een Adjunct Landbouweconsulent en te Watan-soppeng een Landbouwopzichter. Eerstge-
noemde ambtenaar is in Landschapsdienst en wordt voor respectievelijk 1/3 en 2/3 deel door de landschapskassen van Soppeng en Wadjo bezoldigd. De beide andere ambte-
naren zijn in Gouvernementsdienst, en kom-
men voor op de restitutiepost hunner on-
derafdeelingen. Alle drie ambtenaren zijn
toegevoegd aan den Landbouweconsulent voor
Celebes en Onderhoorigheden, die als hun
onmiddellijke chef optreedt. Voor de on-
derafdeeling Wadjo is de Landbouweconsulent
van Paloppo belast met de directe leiding
der werkzaamheden. Nog dient opgemerkt te
worden, dat een leerling, die op een Bo-
nesche beurs aan de Cultuurschool te Soe-
kaboemi had gestudeerd, in 1931 een be-
noeming tot aspirant landbouwopzichter
verkreëg en in algemeenen dienst werd ge-
steld van de Zelfbesturende Landschappen
in dit Gewest. De aan hem bestede onkosten
zijn over de verschillende landschappen
verdeeld.

Een korte bespreking van het werk van
den Landbouwvoorlichtingsdienst moge hier
volgen. Vooraf zij echter opgemerkt, dat
van alle proefnemingen demonstraties,
propaganda en verdere bemoeienissen van
den Dienst, grondslag, doelstelling en
motiveering alsmede de verkregen resulta-
ten in extenso werden uiteengezet in de
werkprogramma's 1931/1932 en 1932/1933
en de jaarverslagen, waarna, korthedshalve
moge worden verwezen. In verband hiermede
kan hier volstaan worden met het aanhalen
van eenige hoofdpunten.

Rijst.

De sawahvlakte der onderafdeeling Bone,
waarin de Palakka- en Patirobevloeings-
werken voorkomen, doch die voor het groot-
ste deel van regen afhankelijk is, bestaat
uit vrijwel één en hetzelfde grondtype
(roodbruine verweeringsgrond van kalkge-
steente), waarbinnen zich talrijke nuances
voordoën. Eenige jaren van orienteerende
proefnemingen wezen voor deze gronden een
groot tekort van fosforzuur aan. Met 1
qt/ha Dubbelsuperfosfaat werden b.v. in

x) Dit onderdeel II.g. werd, met uitzondering der hiertoe be-
hoorende bijlagen nos. 1, 2 en 3, als bijdrage voor deze memorie
geleverd door den Landbouweconsulent te Makassar, J.A. van Beukering.

1931

1931 meeropbrengsten van gemiddeld 11 qt/ha aan padi, bij een opbrengst voor onbemest van 19 qt/ha, verkregen. Thans is het bemestingsvraagstuk zoo ver gevorderd, dat overgegaan kan worden tot het aanleggen van basisproeven met 10-voudige herhaling der objecten, waarmede deze aangelegenheid voortdurend in studie wordt gehouden, terwijl daarnaast een krachtige propaganda voor de aanwending van kunstmest door de bevolking is ingezet. Intusschen heeft het gebruik van kunstmest al eenigszins ingang gevonden en werd in 1931 20 picol, in 1932 50 picol DS. aangekocht en ware het niet dat momenteel de prijzen der padi en kunstmest een wanverhouding te zien geven en de rijst bovendien moeilijk verkoopbaar is, zeer zeker zou de aankoop van kunstmest al grooter geweest zijn.

Van bovengenoemde basisproeven werd er één te kp. Balakang aangelegd, terwijl er één in aanleg is nabij kp. Ale.

Eenzelfde systeem van onderzoek inzake het bemestingsvraagstuk werd in de o.a. Wadjo en Soppeng toegepast. In de streek Djalang Peneki blijkt een fosforzuurbemesting bij padi zeer rendabel te zijn. In Soppeng reageeren de gronden meer op stikstof.

Ook het variëteitenvraagstuk had den vollen aandacht.

In onderzoek zijn de superieure variëteiten Baok, Glindceran, Djalan, S.K.K., Tjina e.d. Tevens vormt een ingestelde enquête onder de voorkomende inheemsche variëteiten een onderdeel van dit onderzoek. In de o.a. Wadjo werden voor het eerst proeven genomen met drijfrijssoorten op de meergronden, die telkenjare langen tijd onder water komen te staan. Deze proeven leidden nog niet tot succes, doch worden voortgezet.

Om een goed inzicht te verkrijgen inzake de padicultuur, de plaats, die zij in het economisch leven inneemt en de arbeid, die daaraan verbonden is, werd te Watampone een arbeidsanalyse uitgevoerd bij de gewone sawahcultuur en bij de padicultuur volgens de tarce-methode. De resultaten hiervan worden bij de Afdeling Landbouw te Buitenzorg verwerkt.

Een raming van de productiecapaciteit van rijst (beras) van de afdeling Bone moge hier nog volgen:

Productiecapaciteit van rijst (beras) van de afdeling Bone.

Onderaf- deeling.	Sawahs in bouws.	Droge vel- den en la- dangs in bouws.	Produc- tie v/d in pi- cols	Productie v/d droge velden en ladangs in picols.	Totaal produc- tie in picols
Bone	60.000	10.000	480.000	70.000	550000
Wadjo	35.000	10.000	490.000	100.000	590000
Soppeng	15.000	8.500	210.000	102.000	312000
Totaal	110.000	28.500	1.080.000	272.000	1452000

Sabis

II. h. Irrigatie. 1)

II.h. Hoewel de prijs van de geteelde gewassen slechts een van de factoren is die een irrigatiewerk al of niet motiveeren, heeft evenwel de waardedaling van de landbouwproducten een grooten invloed op de voortgang van deze werken gehad. Behalve dat de verminderde geldmiddelen tot een algemeene inkrimping van de werkzaamheden heeft gedwongen zijn verschillende, in voorbereiding zijnde bevoelingswerken wegens de onzekere vooruitzichten althans voorloopig van ons werkprogramma geschrapt. Overhaast heeft dit nergens behoeven te gebeuren maar konden de begonnen onderzoekingen tot een afgerond geheel worden voltooid en waar zoodanige over een onafgebroken reeks van jaren waren vereischt, zooals voor de debietmetingen, worden deze voor zoover noodig voortgezet.

De voortzetting van de werken in uitvoering heeft in tamelijk onveranderd tempo kunnen geschieden omdat de heerendiensten hierbij altijd de voornaamste factor blijven. Een bepaalde verandering van werkwijze heeft echter plaats gehad mede omdat met de mogelijke afschaffing van de heerendiensten voor deze werken rekening moet worden gehouden. Om verschillende redenen o.a. om de primaire werken spoedig te kunnen benutten voor een zoo groot mogelijk sawahoppervlak, zijn niet alle leidingen volledig afgewerkt en ontbreken nog vele tertiaire werken. In tegenstelling met wat oorspronkelijk verwacht werd, hebben de betrokken landbouwers uit eigen beweging geen maatregelen voor de verbetering van de detailbevoeling genomen. De aanleg van tertiaire leidingen heeft uitsluitend in heerendienst moeten geschieden en daar de onvolledig afgewerkte leidingen van hooger orde onevenredig veel onderhoud vereischen, worden de irrigatiewerkzaamheden tegenwoordig voor het grootste gedeelte hiertoe beperkt. Onder de huidige omstandigheden heeft dit weinig bezwaar daar er hdpl. genoeg zijn, maar indien deze werkzaamheden in betaalden arbeid zouden geschieden zou dit althans voor het Landschap Bone een débacle worden. In de laatste jaren zijn daarom de werkzaamheden voor zoover dit mogelijk is, gericht op het permanent maken van alle, zoowel reeds bestaande als nieuw uit te voeren werken.

Voor de exploitatie van de gereedgekomen irrigatiewerken moest een extensievere richting worden ingeslagen daar deze uit de Sima-GewaE moet worden betaald welke met de padi-prijzen naar omlaag is gegaan. Het sawah-areaal waarover een mandoer GewaE de waterverdeling moet regelen, moest groeter worden genomen dan wenschelijk was voor goed toezicht. Tot intensivering van de landbouw b.v. door bevoeling met waterverversing heeft het irrigatiepersoneel niet kunnen medewerken en zullen bovendien de landbouwers thans minder dan ooit daartoe genegen zijn. Het nut

van

1) Dit stuk II.h. is als bijdrage voor deze memorie geleverd door den Sectie-Ingenieur der Landschapswerken te Watampone S. Fremar; voor de hierbij behorende Overzichtskaart der Palakka- en Patiro-bevoelingen wordt verwezen naar bijlage No. 5 dezer memorie.

van de irrigatiewerken blijft in hoofdzaak beperkt tot het onder water zetten van de sawahs tijdens de sawahbewerking waar door de padi op tijd geplant kan worden. Dat dit geen gering voordeel is, is gebleken in het slechte oogstjaar 1930 toen de oogst van de onbevloede sawahs grootendeels mislukte, terwijl de bevloede een goede oogst opleverden. De laatste twee jaren zijn voor alle sawahs goede oogstjaren geweest.

De Palakkabevloeiing is, behalve eenige latere complexteeringen, sedert 1930 geheel in exploitatie genomen. De Sima GewaE heeft in deze jaren opgebracht

1930	2669.77
1931	2407.82
1932	1739.46

Dit is belangrijk minder dan wat oorspronkelijk verwacht werd en in ieder geval onvoldoende voor onderhoud van de leidingen en bezoldiging van een voldoende aantal mandoers GewaE.

Bij het onderzoek hiernaar dat nog gaande is zijn o.a. de volgende oorzaken van de slechte resultaten gevonden.

Het totaal oppervlak van het bevloede sawahareaal dat volgens de oorspronkelijke opnemingen aangenomen werd 6250 bouw te zijn, bleek bij nieuwere metingen niet meer dan hoogstens 5000 bouw te bedragen. Dit verschil van 1250 bouw is gedeeltelijk te verklaren uit de uitbreiding van erven en tuinen in de tusschenliggende jaren en voorts doordat verschillende braakliggende gronden zoals b.v. de s.g. Elloeegronden langs de rivieroever op welke in cultuur bringing gerekend werd, nog altijd niet tot sawahs werden gemaakt.

Een tweede oorzaak is de slechte kwaliteit van het grootste gedeelte van de gronden in het Palakkagebied. Van het Noordelijke gedeelte (Awangpone) worden de resultaten nog slechter door de primitieve s.g. "ase taro" cultuur (directe uitzaaing van de rijst).

Het thans bevloede oppervlak is ingevolge het oorspronkelijk ontwerp verdeeld in 45 tertiaire vakken. De gemiddelde grootte van een tertiair vak zou volgens ontwerp $\frac{6250}{45}$ of rond 140 bouw worden terwijl het in werkelijkheid $\frac{5000}{45}$ of rond 110 bouw is geworden.

In verhouding tot het bewerkte oppervlak is het leidingstelsel dus onnoodig uitgebreid en daarom moeilijk te onderhouden. Daarbij komt nog dat wegens de geaccidenteerde terreingesteldheid de vakken een uitgestrekte en zelfs niet samenhangende vorm hebben. Het gebied van de Palakkabevloeiing bestaat niet uit een aaneengesloten vlakte maar uit verspreide complexen wat het onderhoud zwaarder maakt dan gewoonlijk het geval is.

De thans onderhanden zijnde onderzoeken zullen dienen om vast te stellen welke sawahs in werkelijkheid bij de bevloeiing zijn betrokken. Voorts moeten alle tertiaire leidingen die in het loop der jaren zijn gegraven of vanouds bestonden worden opgemeten. Aan de hand van deze gegevens kan de vakverdeling worden herzien zoodat het leidingstelsel tot een normalen omvang kan worden/leidingen worden vereischt zullen wellicht van bevloeiing worden uitgesloten. Eveneens zal dan een

↳ teruggebracht. Enkele kleine complexen waarvoor te lange

definitieve

definitieve indeeling tot administratieve eenheden voor de exploitatie worden doorgevoerd.

Voor de Palakkabevloeiing sullen ~~de~~ nog verschillende werken moeten worden uitgevoerd. Leidingen sullen moeten worden verlegd of verder doorgetrokken. Stortdammen en hellende goten sullen moeten worden gebouwd waar het verhang te steil is. Gelijkzeitig wordt aan de primaire en secundaire leidingen, waar deze neiging hebben tot afschuiven een meer permanenten vorm gegeven door taludbekledingen van gestapelde steenen en overigens afgraven tot flauwere taludhelling en bezodding.

Van de Patirobevloeiing zijn de werkzaamheden zoo ver gevorderd dat 2800 bouw definitief kunnen worden bevoeid. Het totaal oppervlak bedraagt 6500, ~~en moeten dus~~ de werken voor 3700 bouw nog tot stand worden gebracht. Hiervan kunnen echter omstreeks 1000 bouw primitief worden bevoeid.

Evenals bij de Palakkabevloeiing wordt de afwerking van de primaire kanalen krachtig ter hand genomen.

De Maraddabevloeiing functioneert goed. Bij de Palangoransbevoeiing zijn enkele verbeteringen aangebracht. De bandjirdijken zijn hersteld en doorgetrokken tot bandjirvrij terrein. Een doorlaat is eveneens aangebracht waarbij de dijkaansluitingen met matrassen van ijzerdraad worden beschermd tegen afschuiven.

Voor enkele bevolkingsleidingen bij Amali en Karoppa (Ponre) is aan de bevolking eenige hulp bij het onderhoud gegeven.

Voor de bevoeiing van sawahs ten Zuiden van de Tjenranarivier zijn twee duikers onder de weg Oeloe - Palima gebouwd waardoor water van de rivier naar de sawahs kan worden gebracht.

Voor de Batoo2bevoeiing is een verdeelwerk gebouwd en sullen vier tertiaire leidingen worden gegraven waardoor 1060 bouw definitief kunnen worden bevoeid. Daar de rivier bij normale waterstand wel niet voldoende water zal hebben wordt er op gerekend dat deze als een bandjirbevoeiing zal moeten worden geëxploiteerd.

Van enkele bevolkingsleidingen in de Soppeng-vlakte wordt onderzocht welke maatregelen tot verbetering kunnen worden aangebracht. Deze vormen echter een moeilijk vraagstuk hetwelk eerst voldoende moet worden onderzocht.

Voor de grote projecten, de WalanaBevoeiing, het merenvraagstuk, de Bilabevoeiing en de Gilirang-bevoeiing wordt slechts met opnemingen voortgegaan voor zoo ver nodig ter afronding van reeds verrichtte werkzaamheden. Slechts enkele peilschaal- en debietmetingen, die een langeren tijd moeten verricht worden, worden nog voortgezet.

De Boengobevloeiing in Bone is afgevoerd van het programma nadat onderzoekingen hadden aangetoond dat de gronden te slecht waren.

De

De Djeliengbevoeling heeft ook niet veel kans om aan de beurt te komen. Nog meer dan bij de Palakrabevoeling doet zich hier het bezwaar gelden dat het bevoelingsgebied uit verspreide complexen bestaat en daardoor de leidingaanleg duurder wordt dan gewoonlijk.

Hoewel hetzelfde van de Palengorangbevoeling kan worden gezegd is dit een werk waarvan de uitvoering wel mogelijk is. Wegens de aard van deze bronbevoeling zullen de kosten voor een watervang betrekkelijk gering worden. Daarbij komt dat van deze bevoeling kan worden geprofiteerd voor spoelwaterleiding voor de kotta Watampone. De plannen voor de Genji- en Opobevoeling bevinden zich nog altijd in een zeer embryonalen toestand.

Dit is eveneens het geval met de plannen voor bevoeling uit de S.Lowa en de S.Kalola in Wadjo.

Van de uitvoering van de Padanganbevoeling is eveneens afgesien daar de Landbouwkundige voorlichtingsdienst heeft geconstateerd dat de toestand van den inlandischen landbouw hier reeds bevredigend is.

II. m. Handel.

II.m. De tusschenhandel is door de steeds verder gaande daling van de prijzen van alle export-artikelen (rijst, mais, tabak, kapok etc.) aanmerkelijk achteruitgegaan. De maisprijs per picol daalde van f.2.- in 1930 tot f.1.- in 1931 en f.0.96 in 1932. Kwantitatief werd de uitvoer over zee van mais echter groter: nl.

in 1930	+	338.000 picols.
1931	+	390.000 picols.
1932	±	460.000 picols.

met als oorzaak de goede oogst van 1931 en 1932, waardoor de oude voorraden mais konden worden opgeruimd.

De rijstprijs daalde van f.5.50 per picol in 1930 tot f.3.50 per picol in 1931 en f.2.10 per picol in 1932.

In vergelijking met het jaar 1930 daalde de uitvoer van dit artikel in 1931 ook kwantitatief, doch in 1932 deed zich weer eens stijging voor:

1930 (uitvoer over zee):	+	176.600 picols.
1931 ("):	±	44.500 picols.
1932 ("):	±	71.500 picols.

Voor uitvoercijfers worde overigens verwezen naar Bijlagen Nos. 1, 2, 3 en 4.

De tusschenhandel is voornamelijk in handen van Inheemschen. Evenwel treden op de passars ook wel Chineesen op als opkoopters van producten.

De droogvloeren voor mais te Pompanca van het Molukkenveem worden reeds lang in het geheel niet meer gebruikt, eendeels doordat geen „maiskeur“ is ingevoerd, anderdeels door de lage prijzen, die de onkosten niet dekken.

Ook de kleinhandel ondervindt de invloed der malaise doch voornl. slechts t.a.v. de prijzen. Het pasarbezoek is niet verminderd. Gegevens over omzetten kunnen niet worden verschaft.

De inning der huurprijzen van verkoopplaatsen op de passars geschiedt door pasar-mandoers, die (sedert 1932) 10% van den opbrengst als loon krijgen.

In Wadjo en Soppeng werden speciale pasarcontrolours aangesteld om op deze mandoers het (zeer noodige) toezicht uit te oefenen; dit kwam de opbrengst der passars zeer ten goede.

De Cursussen voor opleiding van onderwijzers aan de volksscholen werden met ingang van 1 September 1932 gesloten. Ook deze sluiting derhalve tijdens eene loopende cursus!

Sedert 1 Juli 1930^{1/2} bij de Gouv. school IIe klasse te Watampone een "landbouwklasse" gevoegd, die thans 40 leerlingen telt. Na de 5e klasse doorlopen te hebben komen de leerlingen in de "landbouwklasse"; in deze klasse wordt aan de vakken plant- en dierkunde, aardrijkskunde en handenarbeid meer kleur en leven gegeven door praktischen arbeid op de sawah, waar mestproeven worden genomen, berekeningen worden gemaakt, en waar eenvoudige verkooppolitiek ter sprake komt (zie verder sub "Landbouw"). Uit de onderafdeeling Bone werden een paar jaren geleden twee jongelieden naar de Cultuurschool te Soekaboemi gezonden. De Opleidingskosten werden door de Bonekas betaald. Deze jongelieden zijn sedert afgestudeerd en zijn thans als landbouwopzichter ten behoeve van de Zelfbesturende Landschappen in Celebes en als aspirant Opzichter bij den dienst van het Boschwezen (Borneo) te werk gesteld.

De Afdeling Bone telt momenteel 137 volksscholen waarvan 73 in de onderafdeeling Bone, 40 in de onderafdeeling Wadjo en 24 in de onderafdeeling Soppeng (vide bijlagen Nos. 6, 7 en 8).

De bouw der volksscholen geschiedt al naar den aard van het op te richten gebouw door het Zelfbestuur dan wel door den Landschaps Technischen Dienst (vide de Landschapsbegrotingen) die hiervoor dan de beschikking krijgt over gemeentedienstplichtigen. Het onderhoud daarentegen berust bij het bestuur (Adatgemeenschappen).

Zoonodig wordt advies of hulp verstrekt door den Technischen Dienst.

De scholen in de afdeling Bone worden geïnspecteerd door twee Gouvernements ahsa-Schoolondersieners die Watampone en Sengkang tot standplaats hebben.

	Witvoer in guldens (in ronde cijfers)								
	Rijst.			Mais.			Tabak.		
	1930.	1931.	1932.	1930.	1931.	1932.	1930.	1931.	1932.
Pallim.	f 359.260.-	f 136.850.-	f 180.110.-	f 1.089.500.-	f 643.580.-	f 741.420.-	f 1.809.-	f 1.146.-	f 1.378.-
Badjoe.	" 292.770.-	" 83.600.-	" 78.000.-	" 69.710.-	" 40.610.-	" 45.500.-	" 45.360.-	" 17.684.-	" 22.980.-
Bareebo.)))))))))
Oedj. Pattiro.)))))))))
Roteni	f 652.030.-	f 220.450.-	f 258.110.-	f 1.159.210.-	f 684.220.-	f 786.920.-	f 47.169.-	f 18.830.-	f 24.358.-

Uitvoerlijfers (in ronde cijfers).

	Rijst (in picols)			Katoen (in picols)			Tabak (in kokers)		
	1930.	1931.	1932.	1930.	1931.	1932.	1930.	1931.	1932.
Palim.	50.000	24.500	44.600	307.600	344.850	414.150	42 picol.	126 picol.	30 picol.
Sedjor.	42.750	19.850	26.900	30.500	30.450	44.750	58.600	31.650	36.700
Geel Pattiro.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Darebu.	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tjalang.	43.690	41.890	40.900	-	nihil.	nihil	-	-	-
Doping.	20.180	1.200	1.060	-	300	-	-	-	-
Pemokt. <i>Wakil</i>	20.000	10.480	9.440	-	nihil	-	-	-	-
Anabanes 1)	28.280	8.600	31.300	-	-	-	-	-	-
Uit Soepang 1)	Geen ge- Eevens.	60.000	62.000	Geen ge- Eevens.	96.780	85.500	Geen ge- Eevens.	-	30.000
Totaal.	204.900.	139.600.	216.200.	330.100.	472.500.	544.400.	122 picol 50.600 ko- kers	126 picol 31.650 ko- kers	30 picol. 66.700 kokers

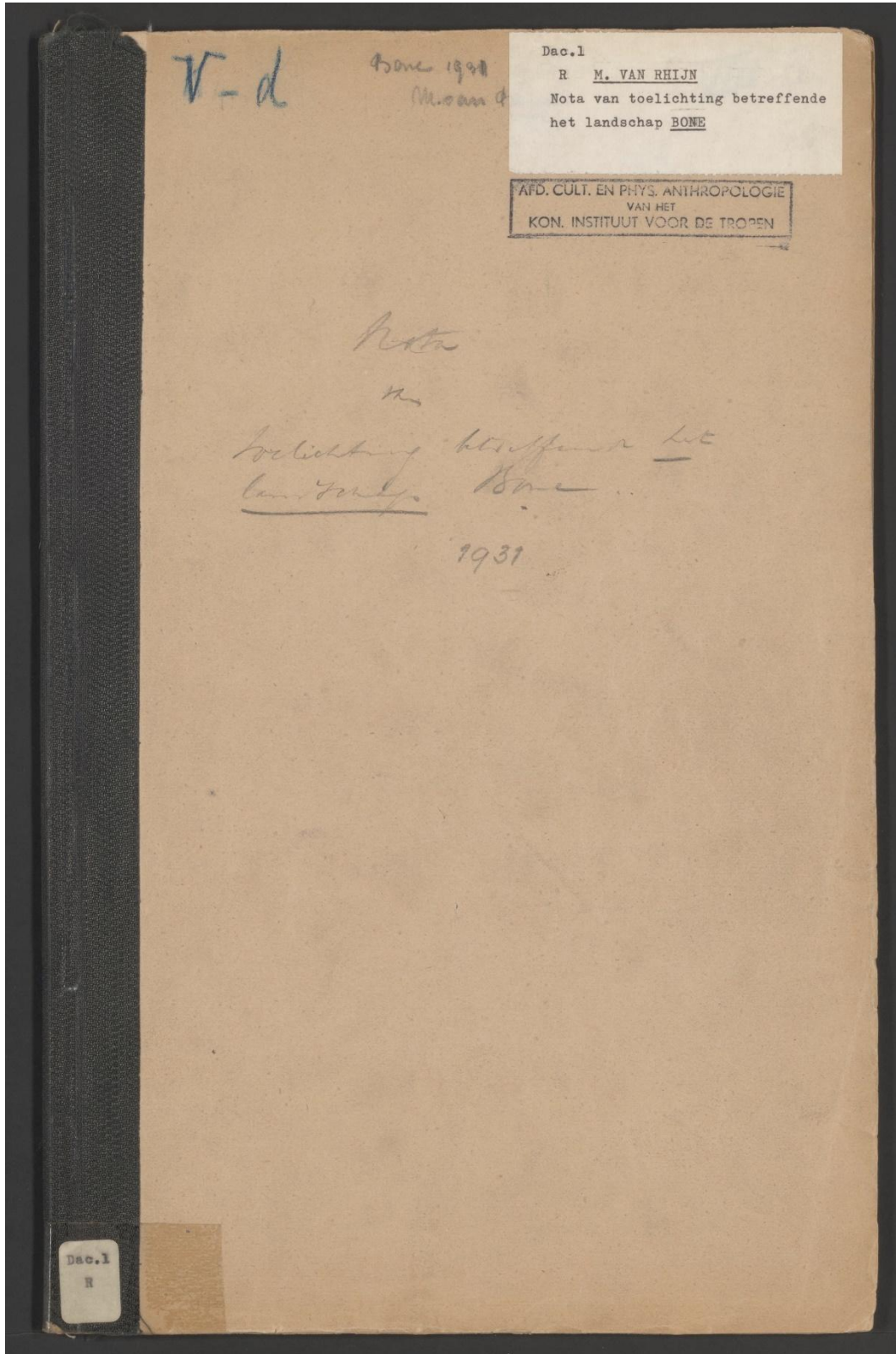
1) over land per vruchtbaar.

O V E R Z I C H T van ontvangsten en uitgaven der Adatgesamenschappen (Mancos's) in Bess, Wadjo en Soppang.

Mancos's.	1930		1931		1932	
	ontv.	uitg.	ontv.	uitg.	ontv.	uitg.
1. Teneberlatang - M	20057.96	17720.01	14492.74	9286.43	6878.44	613.37
2. Sibonias - M	18297.45	18297.45	9897.07	7504.66	1527.67	257.00
3. Tjina - M	7311.63	7011.71	4502.94	4213.20	2573.76	257.00
4. Sempoko - M	14326.99	13956.69	7159.87	6314.58	2523.77	732.87
5. Poene - M	11928.92	9718.37	7325.12	5940.33	2623.10	732.87
6. Anabano - M	18999.60	17793.50	8767.75	6937.63	4955.80	723.42
7. Teneberlatang - M	8939.11	8236.52	2716.02	2365.57	1232.57	1457.13
8. Palatin - M	14701.60	11261.66	6612.60	5921.95	1952.65	1031.31
9. Oelawang - M	13465.79	11369.63	7193.93	6197.13	3614.33	3667.21
10. Lencoreo - M	17779.23	17009.12	7197.63	6592.78	3049.87	3667.21
11. Timorrong - M	12322.81	11113.38	7768.94	7181.66	5186.43	4387.13
12. Sallang - M	15179.02	14926.86	7956.51	7304.13	4657.35	9620.06
13. Kara - M	8735.64	8371.69	6955.95	5576.18	4254.01	4310.83
14. Salomadio - M	20798.17	19473.22	8268.86	7343.26	4778.39	4031.49
15. Kadjoava - M	13718.74	13471.22	6240.75	5776.30	3557.60	1981.74
16. Kabeo - M	27499.63	25245.22	16511.73	13111.60	8110.10	1095.61
17. Tjarrana - M	4211.58	3943.52	2850.96	2526.18	595.77	3557.63
18. Besago - M	9226.67	8928.59	2850.96	2526.18	595.77	3557.63
19. Amali - M	6221.87	6723.27	10098.74	9131.53	5020.52	5020.52
20. Toera - M	2335.10	2161.11	4338.94	1359.95	724.52	724.52
21. Tjani - M	4592.17	4177.11	888.52	995.26	995.26	995.26
22. Liboerang - M			1880.64			
Van af 1931 ongenomen in de Landshapsbegroeting.						
1. Feneki	7328.12	7068.97	5618.22	1,973.02	1,610.85	2317.10
2. Pitcompanoa	6157.02	6110.56	5836.98	9276.38	6375.98	5717.98
3. Paria	9722.63	9278.56	6667.72	6471.74	5921.36	4319.04
4. Aketengang	11950.93	11194.22	8566.38	7594.61	5900.16	4213.12
5. Tempe	11217.64	10987.54	3303.60	4,833.73	4,008.25	562.67
6. Sengiang	11241.41	9627.70	11741.20	12289.90	4726.39	2660.50
7. Anabano	6106.39	5636.29	5655.24	6184.84		
8. Belawa	16022.66	15223.26	16208.12	17393.53		
9. Bola-Lempang	613.17	7826.77	5797.06	6255.76		
10. Gilirang	6888.27	6543.03	5729.46	5729.46		
11. Lioe	5259.24	5590.21	4047.07	4047.07		
12. Loa	4256.89	4217.26	3841.42	3841.42		
13. Oega	1784.28	1752.32	4271.52	4271.52		
14. Poesana	12110.17	12002.46	7305.32	8022.32		
15. Piruang	7235.01	6978.15	4611.19	4611.19		
16. Hoempia	4541.20	4399.17	4225.56	4225.56		
17. Tontjoeng	6247.80	6359.17	6954.95	6605.85		
18. Toatera	4227.06	4127.06	2911.21	2911.21		
19. Wage	9152.96	8459.54	4895.44	5984.11		
Van af 1931 ongenomen in de Landshapsbegroeting.						
1. Laelata	27997.65	17049.66	16597.61	12970.83	9261.80	6925.02
2. Tjatta	6551.28	6155.91	6137.70	5578.10	2927.80	2010.99
3. Mariorawa	19022.90	16974.10	16211.57	15100.66	7429.46	2809.32
4. Mariorawo	3590.37	3694.83	10501.09	7974.26	4117.48	7295.77
5. Kallirawo	4656.66	4687.46	14607.84	16134.20	11027.43	1100.86
6. Kallirawo	1722.59	1246.12	3531.22	6932.42	2516.43	3328.18
7. Patoedjo	5521.73	4350.31	4013.62	3790.73	3165.26	2004.11

x) Voortloopige gegevens; begroetingsrekeningen nog niet vastgesteld.

Lampiran 5. M. Van Rhijn, MVO Assistent Resident Bone, 1931a.



1. IRRIGATIE.

De Irrigatie moet genoemd worden als een van de belangrijkste middelen om het peil van den Landbouw in Bone omhoog te brengen. Ter eerste verkrijgt men bij irrigatie een grootere, maar tevens, en dat is haast van nog meer belang, een stabielere opbrengst; het niet meer volkomen afhankelijk zijn van de regenval, die in Bone zoo seer wisselvallig is, wordt door den Boneschen landbouwer dan ook als direct voordeel van irrigatie begrepen.

De totaaloppervlakte der geïrrigeerde gronden bedraagt thans ongeveer 24000 bouw.

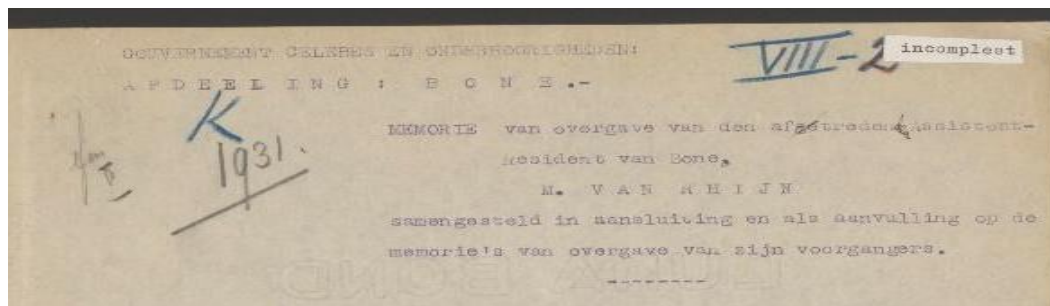
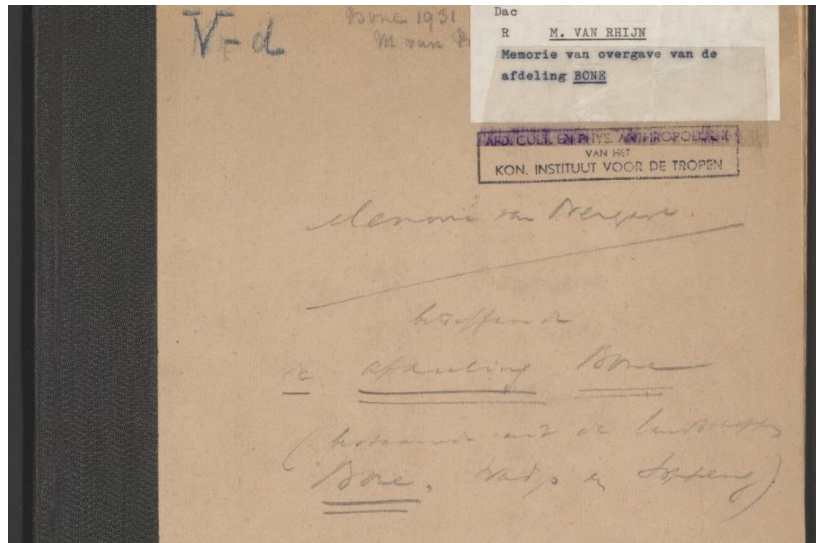
In 1930 is de Palakka-Irrigatie gereed gekomen, waardoor een oppervlakte van ruim 6200 bouw bevoloed kon worden.

De stuw der Patiro-leiding kwam in 1930 zoover gereed, dat in 1931 een aanvang gemaakt kon worden met verstrekking van water aan ± 1000 bouw; het zal echter nog wel eenige jaren duren voor dit werk geheel gereed is.

[In behandeling zijn ontwerpen tot verbetering der bestaande Djaling en Palengorang-bevloeiing, de laatste aansluitende bij de Palakka-bevloeiing.]

De Maradda-Irrigatie voor ± 600 bouw is onlangs verbeterd en werkt seer bevredigend.

Lampiran 6.M. van Rhijn, MVO Assistent Resident Bone, 1931b.



2. Irrigatie. v

Als een van de meest effectieve middelen om het land vooruit te brengen moet irrigatie genoemd worden. Het doel daarvan Eendeels wordt hierdoor de jaarlijkse opbrengst verhoogd, anderdeels wordt de opbrengst er door gestabiliseerd en misoogal in dit regenrillige land voorkomen. Irrigatie in dit land, is m.i., dan ook niet slechts verantwoord wanneer de rentabiliteit uit de daaruit voortvloeiende openbare inkomsten kan worden aangevoerd. Ook wanneer dat niet het geval is, zijn uitgaven voor irrigatie verantwoord, omdat die uitgaven een direct bevolkingsbelang

1
dienen. ⁼¹²⁼ Alle andere overheidsonuitgaven
zoals voor gezondheidszorg, bestuur, stude-
ren op den zelfden grondslag.

Het is daarom ook niet onbillijk om voor de
niet rendabele werken speciale bijdragen
te vragen in geld of arbeid van de belangheb-
benden.

Als een der groote voordeelen van de Palak-
ka-bevloeiing wordt door de bevolking
beschouwd, het feit dat men onafhankelijk
van de regenval met de grondbewerking kan
beginnen. Hierdoor is een betere verdeling
der werkzaamheden mogelijk en kan men bij
invallende regens direct hiervan profitee-
ren.

De Palakairrigatie van 1930 is thans
gereed. In 1931 is het geheele gebied van
tertiaire leidingen en water voorzien.

Het werk is hoofdzakelijk in noerendienst en
gedeeltelijk in betaalde arbeid uitgevoerd.
Waar de bevolking nog niet aan irrigatie
gewend was, werden ook de groote tertiaire
leidingen door den technischen dienst uit-
gevoerd.

Dit gebrek aan ervaring bij de bevolking
leidde er ook toe een geheele organisatie
in te voeren, ten einde tot goed gebruik
van het bevoelingswater te geraken.

De leiding hiervan berust bij den Ingenieur
met zijn landschaps personeel. Ten laste
der landschapskas komt het onderhoud der
kunstwerken.

Het onderhoud der leidingen behoort ten
laste te komen der belanghebbenden, waar-
onder zoowel bezitters als gebruikers der
bevoelde gronden vallen. Op groote ver-
gaderingen met belanghebbenden gehouden

verklaarden

verklaarden zij het onderhoud der leidingen tijdens de sawaharbeid te willen afkopen voor een waterrecht van 3% der brutoopbrengst.

Hierbij komt nog 1% ten behoeve van de straks te bespreken mandoera waè. Deze 1% wordt jaarlijks bepaald door een commissie, van de vaste opbrengst, verminderd met de zaaijadi. Dit geld wordt in de betrokken wanoekassen gestort en daarna ter beschikking gesteld van den met het onderhoud belasten Ingenieur. Voor de planttijd moeten bovendien door belanghebbenden de tertiaire leidingen schoongemaakt worden.

Voor elke 1 of 2 tertiaire vakken wordt door belanghebbenden een mandoer waè gekozen, die de verbinding onderhoudt met het irrigatiepersoneel en die moet zorgen voor een billijke verdeling van het water in zijn vak. Zijn belooning bestaat uit 1% van het waterrecht in zijn vak, met een gegarandeerd minimum van f 12.50 's maands gedurende 6 maanden.

Betaling geschiedt door de wanoekassen. Ontslag van deze mandoers waè kan geschieden op verzoek van belanghebbenden of van de toezicht houdende, irrigatiedienst.

Waar bleek, dat deze mandoers waè door gebrek aan routine hun taak niet naar behoren konden vervullen, werd door de landeschapskas een mantri waè aangesteld: een oud opneemer die voor hun instructie en voor toezicht op hun werk moet zorg dragen. De mantri waè staat onder de bevelen van den irrigatie Ingenieur, die hem ook in andere irrigatiegebieden te werk kan stellen.

stellen.

Ook de adjunct landbouw-consulent behoort toe te zien op behoorlijke water-verstrekking.

In de vervolgperiode blijft een deel verloop moge nog als voordeel der irrigatie genoemd worden de verstrekking van drinkwater aan mensch en dier in deze waterarme streek.

De stuw der Patiroleiding kwam in 1930 gereed, terwijl in 1931 begonnen werd met verstrekking van water aan \pm 1000 bouw.

Het zal nog eenige jaren duren voor dit geheele werk gereed is.

Een plan voor verbetering der bestaande Palangorangbevoeling die aansluit bij de Palakabevoeling kan dit jaar verwacht worden.

De Maradairrigatie voor \pm 600 bouw werd door het maken van kleine technische werkjes verbeterd en werkt zeer bevredigend.

Kleine leidingen in Oelawang en Amali werden verbeterd.

De Batoebevoeling in Soppeng haarde veel zorg door beschadiging van den stuwdam, die verbeterd werd en door onvoldoende watertoevoer. Middelen tot verbetering zijn in overweging.

Een ontwerp der Padanganbevoeling in Soppeng is reeds geruimen tijd bij de technische dienst in bewerking en kan wellicht in 1931 worden ingediend.

De hoognoodige verbetering der primitieve bevoeling in Belawa en Anabaoea is afhankelijk van de plannen voor de Bilabevoeling. In verband met het werk aan de Sadang in Pare2 en de hooge kosten is de voorbereiding dier bevoeling vrijwel stop gezet.

GOVERNEMENT CELEBES EN ONDERHOORIGHEIDEN.

A. F. D. E. A. P. D. E. L. I. N. G. : B. O. N. E.

UITVOERCIJFERS

Voorts werden uitgevoerd in picols van

	M. A. I. S.		R. I. J. S. T.	
	1928	1929	1926	1927
Van anabanoes per vrachtauto	4e59	1138	128812	5374
" Belawa "			6886	4e81
" Soppeng "	55e20	61595	12000	12000
" Djaleug " prauw			47e00	33529
" Doping "			1819e	34344
" Penaki "			179e	10e5959
Totaal	20727	21885	27e546	2e091e

GOUVERNEMENT CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN.

A F D E L I N G : B O N E .

U I T V O E R C I J F E R S

De uitvoer bedræg in picols van:

K I J S T

	1925	1926	1927	1928	1929	1930
Overzee uit Palina	78201	84956	94088	71049	66189	50014
" " Bacjog	8571	7679	4883	10500	22955	27999
" " Oedj.Pauiro	28457	8870	9022	19000	15789	14748
" " Barobbo		13218	9786	6682	61925	43685
" " Djalang		47000	33529	65026	31441	20176
" " Dopang		18190	14344	23421	19028	20014
" " Peneki			5959	17902	14301	-
Overland naar Fare2 uit Soppeng		12000	12000	27133	38858	28285
" " " Anabanoea		8312	10593	19741	6062	4989
" " " Belawa		6886	4081	8241		

totale rijsmuitvoer	207337	218885	218885	268695	275948	208910

GOUVERNEMENTY CELEBES EN OUDERHOOGHEDDEN.

A F D E E L I N G : B O N E .

U I T V O E R C I J F E R R S .

Uitvoer in Guldens van

van den vestingstapel Guldens

M A I S

	1927	1928	1929	1930	1927	1928	1929	1930	1927	1928	1929	1930	1927	1928	1929	1930
Palima	1209430	1559279	1865929	1089490	728271	520640	490950	359262	20803	4744	6315	1809				
Badjoe	61377	78540	239590	52274.62	30548	70621	100695	195392.85	46187	25009	30483	42441.25				
Gedj. Pariro	37645	71428)	49530	17442.-	60033	38210 }	108237	97383.15	18039	18041 }	8768	2918.				
Harebbo	37783	11142)			72140	48781 }			19231							
TOTAAL	1338239	1720489	2155049	1159212.62	903018	884252	765832	652038.-	85029	67085	51566	47168.25				

A K R E N S U I K E R

K A P O K .

	1926	1927	1928	1929	1930	1927	1928	1929	1930
Palima	717	1163	485	1177	115	28043	27562	3825	-
Badjoe	17514	13089	12739	28011	29727.50	1454	1532	17277.25	-
Gedj. Pariro	3720	4382	42424)	15587	8440.25				
1) Overland naar	34173	34290	32841)						
pare2 uit Soppeng									
Anabanoea en Be-									
lawa 3486 picol									
T O T A A L	50124	53530	88489	44775	38282.75	29497	29094	78621.25	-

De assistent (1) met van Batta, (2) van Batta, den 27sten April 1931.

(wg) van Batta

Bijlage C.

GOUVERNEMENT CELEBES EN ONDERHOORIGHEIDEN.

Afdeeling: B O N E .

Onderafdeeling: B O N E

O P G A V E aantal zielen jaar 1930.

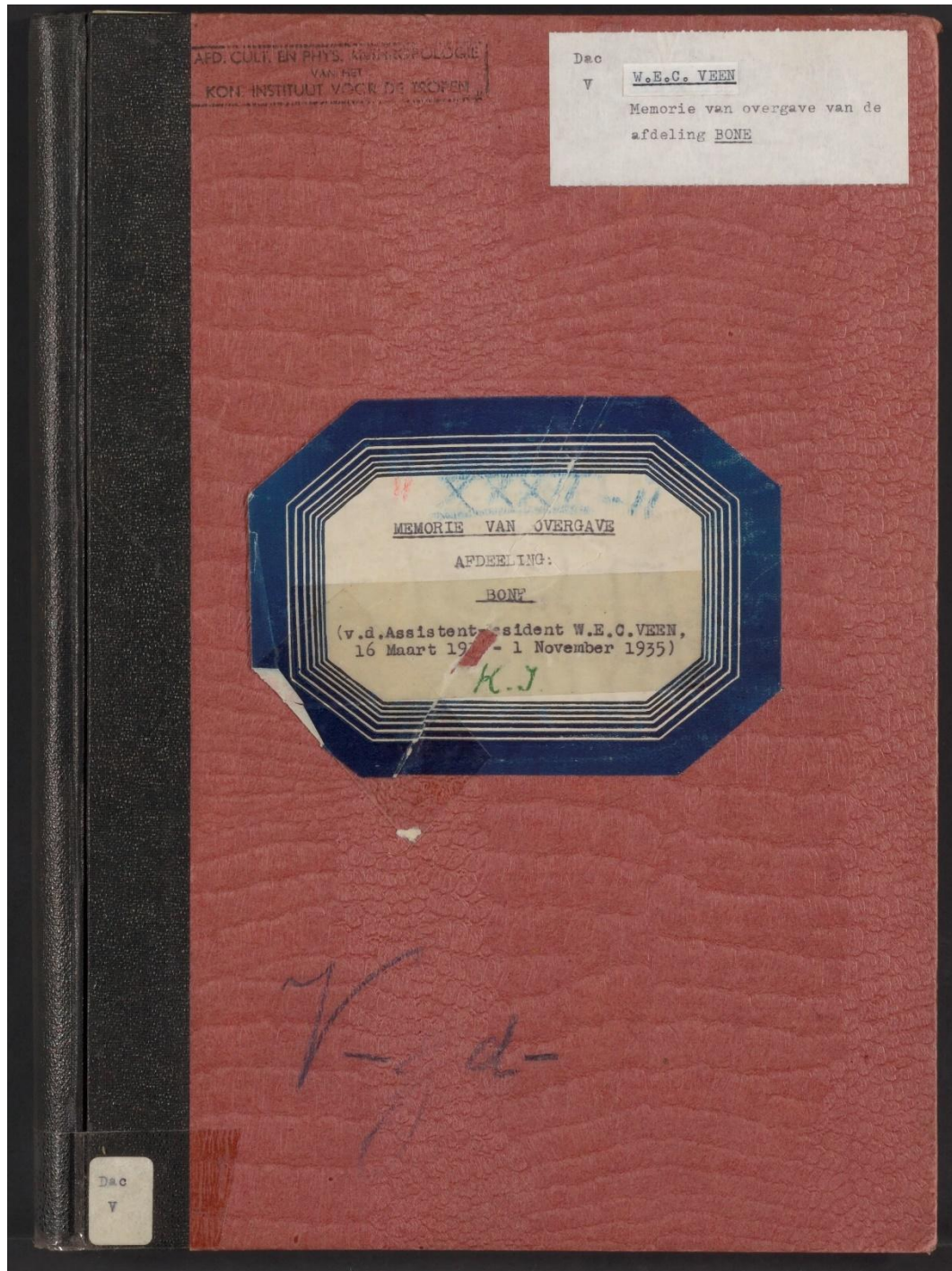
W a n o e a	A a n t a l zielen		Aanmerkingen
	Mannen	vrouwen	
<u>MIDDEN BONE.</u>			
Beengo	3930 -	3922	
Amalie	7135 -	6978	
Palakka	10342 -	11105	<i>Timor</i>
Tjina	4187 -	4362	
Awangpone	11723 -	1209	
SiboeloeE	4892 -	11010	
Baro bo	7601 -	8209	
Fonre	4978 -	5151	
Telloe LimpoE Lamoerce	4020	4280	- <i>Banawa</i>
Attang Lamoerce	4802	4983	
Lamoerce	4349 -	4589	
Oelawang	7879 -	7917	
Tanete Riawang	5386 -	5763	
Tanete riattang	7506 -	7419	
<u>ZUID-BONE.</u>			
Tjani	1587 -	1511	
Liboerang	3175 -	3256	
Kahoe	8089 -	8387	
Kadjoeara	8329 -	8757	
Salomekto	5415 -	5690	
Tonra	3894 -	4034	
Mara	9144 -	9969	
<u>NOORD BONE.</u>			
Palima	5099	5441	- <i>Timor</i>
Ta	2399	2522	-
Sidjalling	2575	2784	-
Koeng	5000	5301	-
Mampoe	4395	4502	-
Sailong	4769 -	4990	
Timberoeng	10813 -	11169	

Watampone, 27 Februari 1931.

De Assistent Resident van Bone,

(wg) van Rhijn.

Lampiran 7.Veen, MvO Asisten Residen Bone, 1935.



1933

Uitvoer haven	Hoeveelheid	Waarde
Palma (Bone)	61593 pic	f 359.290
Badjoë (idem)	23536 "	" 69.832
Fenekî (Wadjo)	17030 "	} ± " 300.000
Doping (idem)	4900 "	
Djalang (idem)	70670 "	
Totaal	182.729 pic	± f 729.000

1934

Uitvoer haven	Hoeveelheid	Waarde	
Palma (Bone)	91866 pic	f 356.443	
Badjoë (idem)	24545 "	" 71.882	
Fenekî (Wadjo)	24300 "	} voornamelijk asch loedah	
Doping (idem)	1000 "		} ± f 170.000
Djalang (idem)	63700 "		
Totaal	205411 pic	± f 578.000	

Uit bovengemelde stant noge blijken dat Palma en Djalang de belangrijkste uitvoerhavens voor rijst zijn.

De rijst uit de bovengemelde uitvoerplaatsen van Wadjo wordt per prauw vervoerd naar Makassar, Boeton en Saleijer.

In verband met de belangrijke uitvoer van rijst uit de onderafdeelingen Wadjo en Soppeng, werd in October 1933 een aanvang gemaakt met het treffen van maatregelen om te geraken tot een standaardproduct.

Het samenstel van de daartoe strekkende maatregelen, de z.g. loedahregeling, vond toepassing in de belangrijke rijstgebieden van geheel Celebes.

Zij beoogde:

- a. levering van loedahrijst (d.w.z. één maal gestampte rijst) door de bevolking, hetgeen haar een aanzienlijke besparing van arbeid gaf. Dit product: beras loedah- (met een percentage wit van hoogstens 25%) werd reeds algemeen door de bevolking verhandeld op de daarvoor aangewezen passers.

- b. concentratie van de handel in loeddahrijst op de daarvoor aangewezen passers maakte een goed toezicht mogelijk op de levering van een standaardproduct, dat verder in de rijstpellerijen op gemakkelijke wijze kon worden verwerkt.
- c. de vaststelling van redelijk goede prijzen, door een stelsel van minimum en maximum prijzen, ter voorkoming van onmatige prijsopdrivingen, dan wel dumping systemen door allerlei rijstopkopers, tot schade van het algemeene bevolkingsbelang.

Hoewel de minimum en maximum rijstprijzen thans zijn losgelaten, ware toch zooveel mogelijk de hand te houden aan de sub a. en b. genceemde maatregelen ter bevordering van de levering door de bevolking van een standaard product, hetgeen niet anders als in haar persoonlijk belang kan zijn.

Bank zij de oprichting van de Maatschappij tot Exploitatie van Plaatselijke Bedrijven (NEPB) is het mogelijk gebleken in de voornaamste gebieden van rijsthandel (Pare-Pare en Songkang) electrisch gedreven rijstpellerijen in het leven te roepen, hetgeen de economische ontwikkeling dier gebieden zeer te stade kwam.

Het behoeft dan ook geen betoog dat door een rustig prijaverloop en geregelde afzet van het product, allerwege meer uitbreiding werd gegeven aan sawahareaal.

De rijst werd in hoofdzaak naar Pare-Pare vervoerd per vrachtauto.

Aan loeddah bestemd voor uitvoer naar Pare-Pare werd verhandeld in:

	<u>1933</u>		<u>1934</u>	
wadjo	212.102	picol	289.251.	picol
Soppeng	..		82.883,41	"

tegen een prijs van f.1,70 per picol in 1933 en f.1,90 - f.2,25 in 1934.

Ongerekend

Ongerekend in zuivere witte rijst bedroeg de uitvoer naar Pare-Pare:

	<u>1935</u>	<u>1934</u>
Wadjo	159.076. picol	217.138. picol
Soppeng	---	62.162. "

De rijst oogsten van 1935 waren tengevolge van groote droogte zeer ongunstig.

In de onderafdeeling Bone was het niet zoo zeer de groote droogte, als wel de omstandigheid, dat de voortdurande regens gedurende de beginperiode na de uitplanting aanleiding gaven tot het veelvuldig voorkomen van wortelrot (mentek), die de rijst oogst deels deden mislukken.

De oogstmislukkingen worden geschat voor:

Bone	op	25 %
Wadjo	"	25 %
Soppeng	"	10 %

Allerwege wordt thans de aanplant van 2e gewassen door bestuur en landbouwvoorlichtingsdienst sterk gepromageerd.

Voor de rijstsituatie in Zuid Celebes wordt verwezen naar het rapport van den Landbouw Consulent voor Celebes en Onderhoorigheden ddo. 22 Juli 1935 No.1636/3110/s.

IRRIGATIE.

Waar de rijstcultuur voor het grootste deel van de bevolking van de afdeling Bone de voornaamste bron van inkomsten is, is ook het vraagstuk van bevoeding voor haar van eminent belang.

De belangrijkste irrigatiewerken zijn: 1) De Palakka-bevoeding, sedert 1950 geheel in exploitatie gebracht. Het bevoelde sawahareaal bedraagt 5000 bouw. Aan dit irrigatie werk zijn behoudens eenige completeeringen en verbeteringen, geene uitbreidingen meer gegeven.

Waar het hoofdkanaal, de primaire leiding, neiging toonde tot afschuivingen, werden talusbekleedingen van droge steenstapeling aangebracht.

-
- 1) Voor nadere bijzonderheden en bevoedingskaarten van de Palakka en Patiro bevoedingen wordt verwezen naar de bestuursmemorie van mijn amtsvoorganger J.W.Th. Heringa. De gegevens werden v.z.v. dit onderdeel betraaft, verstrekt door den Opzichter L.W. P.E.A. Smith.

-27-

den Opzichter L.W. P.E.A. Smith werden uitgevoerd in einde 1954 voltooid.

Het IIIe gedeelte van de Patiro-bevoeding zal in het 2e halfjaar 1955 worden uitgevoerd. Begrooting en ontwerp werden reeds door meergenoemden Sectie Ingenieur opgemaakt.

De werkzaamheden van het IIIe gedeelte omvatten:

- a. Het bouwen van een verdeelwerk K.F.IV en een stortdam in het 4e pand van het hoofdkanaal.
- b. Het graven van het kanaalpand LP IV van het hoofdkanaal en de eerste panden van 2 secundaire leidingen (Kampoeno en Badjo).

In afwachting van de uitvoering van deze werken werd in Januari 1955 een autoweg aangelegd voor het te bouwen verdeelwerk, ten behoeve van de opvoer van materialen.

Deze weg is lang $2\frac{1}{2}$ KM en heeft een kruinbreedte van 6 M. en een verharding van 4 M breedte. Na voltooiing van bovenbedoeld verdeelwerk zal genoemde weg als inspectie weg gebezigd worden.

In het 1e, 2e en 3e pand zullen in den loop van dit jaar nog een drietal veebruggen worden gebouwd.

Maradda bevoeding.

Is gelegen in Kahoe. In den loop van 1954 werden alle beschadigde gedeelten van de kunstwerken hersteld.

Lampiran 8. SK Pembimbing dan Penguji



KEMENTERIAN PENDIDIKAN, KEBUDAYAAN,
RISET, DAN TEKNOLOGI
UNIVERSITAS HASANUDDIN
FAKULTAS ILMU BUDAYA

Jalan Perintis Kemerdekaan Km. 10, Kampus Tamalanrea, Makassar 90245
Telepon (0411) 587223 - 590159, Faksimili (0411) 587223
Laman: ilmubudaya.unhas.ac.id

SURAT KEPUTUSAN
DEKAN FAKULTAS ILMU BUDAYA UNIVERSITAS HASANUDDIN
NOMOR: 2447/UN4.9/KEP/2021

TENTANG

PENGANGKATAN KOMISI PENASEHAT TESIS BAGI MAHASISWA
PROGRAM MAGISTER A.N. SURATMAN NIM F052211002
PROGRAM STUDI MAGISTER SEJARAH
FAKULTAS ILMU BUDAYA UNIVERSITAS HASANUDDIN

DEKAN FAKULTAS ILMU BUDAYA UNIVERSITAS HASANUDDIN

- Membaca : Surat usulan Ketua Program Studi Magister Sejarah Nomor: 8469/UN4.9.8/TD.06/2021 Tanggal 20 Desember 2021 perihal usulan Komisi Penasehat dan rencana judul tesis bagi Sdr. SURATMAN.
- Menimbang : a. bahwa dalam rangka pelaksanaan bimbingan tesis bagi Sdr. SURATMAN NIM F052211002 mahasiswa Program Studi Magister Sejarah pada Program Pascasarjana Fakultas Ilmu Budaya Unhas, dipandang perlu mengangkat Ketua Komisi Penasehat dan Anggota Komisi Penasehat Tesis;
- Mengingat : b. bahwa untuk keperluan huruf (a) di atas, maka dipandang perlu menerbitkan surat keputusan.
1. Undang-Undang Nomor 20 Tahun 2003, tentang Sistem Pendidikan Nasional;
2. Undang-Undang Nomor 12 Tahun 2012, tentang Pendidikan Tinggi;
3. Peraturan Pemerintah Nomor 23 Tahun 1956, tentang Bendirian Universitas Hasanuddin;
4. Peraturan Pemerintah RI Nomor : 53 Tahun 2015 Tanggal 22 Juli 2015 tentang Statuta Unhas PTN-BH;
5. Keputusan Majelis Wali Amanah Nomor 005/UN4.0/KEP/2018 Tanggal 26 Maret 2018 tentang Pengangkatan Rektor Universitas Hasanuddin Periode Tahun 2018-2022;
6. Peraturan Rektor Universitas Hasanuddin No. 8/UN4.1/2018 Tanggal 6 Juli 2018 tentang Organisasi dan Tata Kerja Pengelola Universitas Hasanuddin;
7. Peraturan Rektor Universitas Hasanuddin No. 2784/UN4.1/KEP/2018 Tanggal 16 Juli 2018 tentang Pedoman Penyelenggaraan Program Magister.
- MEMUTUSKAN**
- Menetapkan :
PERTAMA : Mengangkat Ketua dan Anggota Komisi Penasehat Tesis bagi Sdr. SURATMAN NIM F052211002 mahasiswa Program Studi Magister Sejarah dengan susunan sebagai berikut:
1. Amrullah Amir, S.S., M.A., Ph.D. (Ketua)
2. Dr. Suriadi Mappangara, M.Hum. (Sekretaris)
- KEDUA : Segala biaya yang timbul sehubungan dengan surat keputusan ini dibebankan pada anggaran yang tersedia di Fakultas Ilmu Budaya Universitas Hasanuddin.
- KETIGA : Surat Keputusan ini berlaku terhitung mulai tanggal ditetapkan sampai dengan selesai masa studi yang bersangkutan, dengan ketentuan apabila dikemudian hari ternyata terdapat kesalahan atau kekeliruan di dalamnya, akan diadakan perbaikan sebagaimana mestinya.

Ditetapkan di Makassar
Pada Tanggal 20 Desember 2021



Prof. Dr. Akin Duli, M.A.
NIP.196407161991031010

Tembusan:

1. Para Wakil Dekan Fakultas Ilmu Budaya;
2. Kepala Biro Administrasi Akademik Unhas;
3. Ketua Program Studi Magister Sejarah;
4. Masing-masing yang bersangkutan;
5. Sdr. Suratman;
6. Pertiagal.





KEMENTERIAN PENDIDIKAN, KEBUDAYAAN,
RISET, DAN TEKNOLOGI
UNIVERSITAS HASANUDDIN
FAKULTAS ILMU BUDAYA

Jalan Perintis Kemerdekaan Km. 10, Kampus Tamalanrea, Makassar 90245
Telepon (0411) 587223 - 590159, Faksimili (0411) 587223
Laman: ilmubudaya.unhas.ac.id

SURAT KEPUTUSAN
DEKAN FAKULTAS ILMU BUDAYA UNIVERSITAS HASANUDDIN
NOMOR: 2448/UN4.9/KEP/2021

TENTANG

PENGANGKATAN TIM PENILAI SEMINAR PROPOSAL, HASIL, DAN UJIAN AKHIR
BAGI MAHASISWA PROGRAM MAGISTER A.N: SURATMAN NIM F052211002
PROGRAM STUDI MAGISTER SEJARAH
FAKULTAS ILMU BUDAYA UNIVERSITAS HASANUDDIN

DEKAN FAKULTAS ILMU BUDAYA UNIVERSITAS HASANUDDIN

- Membaca : Surat Usulan Ketua Program Studi Magister Sejarah Nomor: 8470/UN4.9.8/TD.06/2021 Tanggal 20 Desember 2021 tentang usulan tim penilai seminar proposal, hasil, dan ujian akhir magister bagi Sdr. SURATMAN.
- Menimbang : a. bahwa dalam rangka pelaksanaan seminar proposal, hasil, dan ujian akhir magister bagi Sdr. SURATMAN NIM F052211002 mahasiswa Program Studi Magister Sejarah pada Program Pascasarjana Fakultas Ilmu Budaya Unhas, dipandang perlu mengangkat tim penilai.
b. bahwa untuk keperluan huruf (a) di atas, maka dipandang perlu menerbitkan surat keputusan.
- Mengingat : 1. Undang-Undang Nomor 20 Tahun 2003, tentang Sistem Pendidikan Nasional;
2. Undang-Undang Nomor 12 Tahun 2012, tentang Pendidikan Tinggi;
3. Peraturan Pemerintah Nomor 23 Tahun 1956, tentang Pendirian Universitas Hasanuddin;
4. Peraturan Pemerintah RI Nomor : 53 Tahun 2015 Tanggal 22 Juli 2015 tentang Statuta Unhas PTN-BH;
5. Keputusan Majelis Wali Amanat Nomor 005/UN4.0/KEP/2018 Tanggal 26 Maret 2018 tentang Pengangkatan Rektor Universitas Hasanuddin Periode Tahun 2018-2022;
6. Peraturan Rektor Universitas Hasanuddin No. 8/UN4.1/2018 Tanggal 6 Juli 2018 tentang Organisasi dan Tata Kerja Pengelola Universitas Hasanuddin;
7. Peraturan Rektor Universitas Hasanuddin No. 2784/UN4.1/KEP/2018 Tanggal 16 Juli 2018 tentang Pedoman Penyelenggaraan Program Magister.

MEMUTUSKAN

- Menetapkan :
PERTAMA : Mengangkat tim penilai seminar proposal, hasil dan ujian akhir magister bagi Sdr. SURATMAN NIM F052211002 mahasiswa Program Studi Magister Sejarah Program Pascasarjana Fakultas Ilmu Budaya Unhas dengan susunan sebagai berikut:
- | | |
|-------------------------------------|-------------------|
| 1. Amrullah Amir, S.S., M.A., Ph.D. | (Ketua) |
| 2. Dr. Suriadi Mappangara, M.Hum. | (Sekretaris) |
| 3. Dr. Ilham, S.S., M.Hum. | (Anggota/Penilai) |
| 4. Dr. Nahdiah Nur, M.A. | (Anggota/Penilai) |
| 5. Dr. Ida Liana Tanjung, M.Hum. | (Anggota/Penilai) |
- KEDUA : Segala biaya yang timbul sehubungan dengan surat keputusan ini dibebankan pada anggaran yang tersedia di Fakultas Ilmu Budaya Universitas Hasanuddin.
- KETIGA : Surat Keputusan ini berlaku terhitung mulai tanggal ditetapkan sampai dengan selesai masa studi yang bersangkutan, dengan ketentuan apabila dikemudian hari ternyata terdapat kesalahan atau kekeliruan di dalamnya, akan diadakan perbaikan sebagaimana mestinya.

Ditetapkan di Makassar
Pada Tanggal 20 Desember 2021

Dekan,

Prof. Dr. Akin Duli, M.A.
NIP.196407161991031010

Tembusan:

1. Para Wakil Dekan Fakultas Ilmu Budaya;
2. Kepala Biro Administrasi Akademik Unhas;
3. Ketua Program Studi Magister Sejarah;
4. Masing-masing yang bersangkutan;
5. Sdr. Suratman;
6. Pertinggal.

